

DRABOSNJAKOV AHASVER.

Fr. Kotnik.

I.

Naš »redov« med slovenskimi pisatelji Andrej Schuster - Drabosnjak, »poreden pauer v Korantane« je bil plodovit delavec na polju ljudskega slovstva. To nam pričajo njegova dosedaj znana dela, a tudi doslé še neznani prepisi, ki nam jih je ohranilo slovensko koroško ljudstvo in ki jih skrbno čuva kot dragocen zaklad izza davnih dni.

Eno izmed neznanih Drabosnjakovih del je ljudska knjiga o večnem židu Ahasveru, motiv, ki ga hranijo tudi naše slov. narodne pripovedke o večnem šuštarju in ki je skrit tudi v pripovedkah o zaprti smrti.¹

Drepis je našel v Svečah v Rožu moj bivši celovski učenec Rok Pak. Manuskript je v usnje vezan, 4°, in dobro ohranjen. Obsega več stvari, izmed katerih poročam za sedaj samo o večnem židu Ahasveru. Ahasver sega do 73. strani in je na tri dele razdeljen. Naslov se glasi:

PREROKOUANJE OD TEGA EBEKSHVSTARJA

kateri je she od tista zhasa ukateram je Kristus te Krish na to goro Kalfarjo nosou kateri se she dendonashnje per shiulenji snaida kateri je biv an hudoben Jud inoi she dendonashnji po Suite bandra is jemenam AHAZ FERUS kateri je per Kristusavam terplenji prizhiozh biv. Na Slovensko Spraho prestavljano od Andreasa Shuestarja Drabosinjaka tu je ena Pauro v Karantano inoi Thomasa Puhwaldarja kateri je shribou v tam lete 1850.

Na prvi strani knjige stoji v gajici: »Te Bukve slišijo Johanu Dobniku V kostajnah stanujoč V golšovu per Kaižniku.«

Vemo, da se je Andrej Schuster rodil 1768 na Kostanjah, o Tomažu Puhwaldarju pa mi ni ničesar znanega.

Pred seboj imamo pač prepis koroškega »bukovnika«, ki je znal pisati in brati in je prepisoval rokopise in knjige, kakor so to delali mnogi, mnogi njegovi vrstniki okoli Vrbskega jezera, ki je vzbudilo Drabosnjaka po Rožu, kjer je snoval za statvami Andrejaš, doli v Podjuni, kjer je citral in pel Fr. Ledu-Lesičjek, in v Mežiški dolini, ki ima starega Šmelcarja, zapisovalca narodnih pesmi okoli 1800, in

¹ Glej: Dr. Fr. Ilešič, Sitni prilozi, 2. Zatvorena smrt. (Vječni žid) v »Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena.« Knj. X. sv. 1. U Zagrebu 1905. Str. 7.—8.

Matija Kresnika-Prosenca, in tam gori na zelenem Pohorju, ki je rodilo Jurija Vodovnika iz skomerske fare. Cela vrsta jih je teh bukvarjev, pesnikov in pevcev iz naroda.

Opomba na prvi strani o lastniku knjige Dobniku, rojenem na Koštanjah, nam je dobrodošla, ker nam pove, da je bil mož iz Drabosnjakove fare nad Vrbo ob Vrbskem jezeru, in nam priča, da so se njegovi spisi nahajali tudi v najbližji celovski okolici, na Golšovem in celo v Šent Rupertu pri Celovcu. Ne vemo pa, koliko je Puhwalder Drabosnjakov spis spremenil, ne, koliko in kaj je sam dodal oziroma na novo prevedel.

II.

Poglejmo najprej vsebino **I. dela!**² »Pavlus od svetega Pisma dohtar«, ki je bil tudi škof v »Šlesbingi«, pravi, ko je bil še »mihen« fant in v »Bitenbergi« študiral, to je bilo pozimi v letu 1547., je šel domu k staršem v »Haimburg« (Hamburg). Prihodnjo nedeljo je videl pri predigi med ljudmi velikega moža stati, ki je imel dolge lase, da so mu čez ramo segali. Bil je skoraj bos, gledal je v »predižnika« in je z veliko pobožnostjo predigo poslušal. Kedar je predižnik Jezusovo ime izgovoril, se je tisti mož vselej »do flov« pripognil, na svoje prsi »povdarjov« in milo zdihoval. Na sebi ni imel drugega oblačila kakor dolge hlače, katere so bile »drobno strgane«. Zdelo se je, da je bil okoli 50 let star. Več ljudi ga je videlo »skozi mesta rajžati« in so ga videli v »Engelonti«, »Frankrajhi«, v Italiji »al na Vaščam«, v Peržiji in Španiji noj »v Polne« (Poljski), »Olisiji« (Lieflland), »v Moskovu«, v Šotlandi in v več različnih krajih so ga ljudje videli in z njim govorili.

Temu možu se je vsak človek čudil in imenovani Svetega pisma dohtar je po končani predigi izpraševal, kje bi ta mož bil. In ko je izvedel, je pri njem »noter kero«. Mož mu je takoj začel pripovedovati, kako dolgo je bil v mrzli zimi, in mu je vse modro dopovedal. Dejal je: »Jaz sem rojen Jud v Jeruzalemi z imenom AHAZFER. Moje rokodelstvo je bilo čevljarsko. Bil sem pričujoč pri Jezusovem križanju in pri njegovi smrti. Od tega časa sem veliko dežel in mest preromal.« Povedal mu je, kar se je s Kristusom pri Pilatužu in Herodežu godilo, da je na slednje križan bil, vse je povedal noj še več kakor evangelisti noj prigodna pisma poročajo,³ kakšne vladne spremembe so se posebno v orientalskih deželah v tolikih 100 letih dogodile, on je videl od enega časa do drugega, karkoli se je »ževčnega« (zanimivega) zgodilo. Pa tudi o Kristusovih apostolih je

² Pri reprodukciji vsebine sem se služil — kakor razvidno — z izvirnikovo dikcijo.

³ Nemški original: Historischreiber.

vse natanko povedal, kako je vsakteri živel in na slednje trpel in kje je umrl, vse je natančno pripovedoval.

Ko je dohtar Sv. pisma Paulus vse od njega izprašal, se je čudil in je hotel še vse natančneje izvedeti in nato mu je začel Ahac Ferus vse natančno pripovedovati in je pravil:

Jaz Ahac Ferus sem v Jeruzalemu stanoval in svojo čevljarsko obrt izvrševal in sem vse videl in slišal, kar se je s Kristusom godilo in kako so ga križali. Tedaj smo mi Judje njega za »kecrarja« (Ketzer) imeli in za zapeljevalca celega sveta spoznali. Jaz sam sem rekel z drugimi vred, da je Kristus zapeljevalec ljudstva. Akoravno sem ga s svojimi očmi videl in slišal, sem ga pomagal z drugimi vred preganjati in s sveta spraviti ter celo pokončati. Nato so naši višji farji njega k smrti obsodili in slišal sem Pilatuža sodbo izreči in videl sem, kako so mu težki križ naložili. Nato tečem domu in svoji »hišni družini« pravim: »Sedaj bodo Kristusa pripeljali, pojdimo gledat, bote videli, kakšen človek je.« In vzel sem otroka na roke noj sem pred hišnimi durmi stal in čakam, da je Gospod Jezus prišel s težkim križem obložen. Ko ga oni k moji hiši pripeljejo, obstoji Kristus tiho in svoj težki križ na mojo hišo nasloni, kakor bi hotel malo počiti. Nato me je z drugimi Judi vred jeza prijela, začel sem Kristusa preklinjati in naprej goniti in sem mu rekel, da se mora hitro pobrati. Nato me je Kristus trdo pogledal, kdo bi jaz bil, in mi je tako rekel:

»Jes ozhem tukai ostati noi pozhiuati, pa ti jemash hoditi ziu suit venka do sodnega dnu.« Nato sem svoje dete raz roke dal, na tla posadil, nisem več tam ostal in sem za Kristusom šel, da sem vse videl in slišal, kako je bil on mučen, žalostno križan in umorjen. Ko je bilo že vse doprineseno, se mi je nemogoče zdelo, da bi bil brez njega. Nato se vrnem v Jeruzalem in nisem več do svoje hiše prišel in nisem več svojih otrok in žene videl, v tuje dežele sem se podal in sem šel iz enega mesta v drugo kakor žalosten pilgram (romar). Po nekaterih letih se zopet vrnem v Jeruzalem in sem Jeruzalem ves pokončan našel tako, da ni ležal kamen na kamnu. Zakaj me pusti Bog tako po svetu romati? Mislim, da hoče Bog na sodni dan ljudom živo pričo predpostaviti, da se bodo neverniki in pregrešni spomnili Kristusove smrti. Mislim, da bo Bog z nebes na me pogledal in da me bo hotel iz doline solz poklicati. —

Potem ko je Schuestar Ahac Ferus dohtarju Sv. pisma Pavlu vse povedal, se je podal v šole v Haimburg (Hamburg), kjer je ljudem historije bral in vse »žvaht« reči pravil, kar je v »orientališ« deželah slišal in videl, in je vse povedal, kar se je po Kristusovem rojstvu godilo, tako da se je vse čudilo in tako temeljito je pravil, da je vsak verjeti moral. Kar se pa tiče življenja Judov, ni veliko pravil,

ampak samo to, kar so ga vprašali. V Hamburgu in Danzigu so mu dajali denar, on pa je kvečjemu vzel 2 šilinga (to je 11 krajcarjev) in še ta denar je ubogim razdal, da bi pokazal, da denarja ne potrebuje, Bog njega sam oskrbi, ker za svoje grehe pokoro dela.

Ko je prebival v Hamburgu in Danzigu, ga nobeden ni videl, da bi se smejal. In v katerosibodi deželo je prišel, tiste jezik je govoril. Tistokrat je »sokororiš« (sächsisch) špraho tako govoril kakor bi v tistej rojen bil. Ljudje iz Hamburga, Danziga in s tam ležečih krajev so ga prišli gledat in poslušat in so sklenili, da je ta svet mož, ker rad posluša božjo besedo in o njej govori in z veliko pobožnostjo in častjo božje ime izgovarja. Kedar pa je slišal božje ime Jezus Kristus, je vselej milo vzdihnil. Nobene kletve ni mogel prestati. Kedar je slišal, da je kdo božje ime preklinjal, je vselej ostro svaril. Kedar je kdo božje trpljenje preklinjal, je vselej žalosten postal in milo zdihoval ter ga je opominjal, da tega ne sme delati.

Dohtar Paulus in več drugih so ga resnično videli. To se je resnično godilo v Haimburgi (Hamburgu), v Roštoki (Rostock), v Libeki, »Vmismarje« (Wismar), Danzigi, v »Könibergi« in v drugih krajih. Dohtar Paulus pove, ker ga je skrbno poslušal, zato pa mora gotovo resnično biti.

Leta 1575. je gospod sekretarius Krištof Krajus (nemški orig. Krause) in magister »Jakobus od Goldstaina« (orig. Hollstein) kot legat na kraljevem dvoru v Španiji bil. Ko se je vrnil, je pravil, da je sam videl moža z imenom Ahac Ferus in z njim »prav španiš« govoril. Še več drugih visokega in nizkega stanu ga je videlo in slišali so, da je on »prav španiš« govoril.

Leta 1599. »v mesenci Kosopersk« je od resničnega moža, kateri je iz Braunschweiga (»Praunšbeiga«) »Vstosburg« (Straßburg) prišel, pisano, da je ta Ahac Ferus ali »šueštar od Jeruzalema« v Avstrijo in na Dunaj prišel, od tam pa na Poljsko, iz Poljske v Danzig in potem se je v »Moskovo« podal.

Leta 1643 je tudi v Libeki bil, nazadnje v Liflonti in v Krakovi v Polne. V letu 1643 se je tudi v »Moskovi« veliko ljudem prikazal in je z njimi govoril. Nikdo ne ve, kaj vseмогоčni Bog s tem možem namerava, vse bo pred sodnim dnem razodeło.

»Datum te 11 Merzi

v tam lete 1634

D W D

Krisostomus Dudelaus

Westphalus.«

* * *

II. del obsega »An zapopadik od teh 12 judovščah rodou, ker je sakteri rued Kristusi zano marfro navožou noj kaj sakteri rued zane štrafe terbeti more. Od štraf, katere so čriz te Jude prišle, kateri so pomagali Kristusa martrati. Tu je en visok štiman arcat vašči deželi, kateri je od začetka en rojan Jud biu Oman. Ta je z besied noj v šriftah vedov noj rezodeu inu pred štirimi lietami drukati pustou ino to pisanje lauta taku od štoma do štoma, od rodu do rodu, kakor se bo sedaj brano.«

TA I. SHTOM.

Ruben.

Ti, ki so iz rodu Ruben bili, ti so najprej popadli Gospoda na vrtu in so ga preč peljali. Bili so najbolj hudobni in so ga še kleli in zasramovali. Kazni, ki so črez nje prišle, so bile pa tele: »H prvemu«, česar koli so se oni doteknili in je še zeleno bilo, je vse v treh dneh usehnilo. »K drujem«, vse kar oni sejejo ali sadijo, nima nobenega ploda. Ko bodo umrli in bodo pokopani, na njih grobeh nobene trave ne bo zraslo.

TA II. SHTOM.

Simion.

Judi iz rodu Simion so pomagali Kristusa križati, brez vsega usmiljenja so ga na križ pribijali. Za tega greha deli morajo vsako leto »4 nehke nadluje« (4 lahke nadloge) trpeti, da jim na rokah in nogah kri ven teče od jutra do večera.

TA 3. SHTOM.

Levi.

Judi iz rodu Levi so našemu Gospodu Jezusu Kristusu v najsvečejše obličje pljuvali in so ga s pestmi bili. Zavolj tega greha morajo sedaj »veliče poteže nositi«, da ne morejo črez brado na zemljo pljuvati in svoj pljunec venkaj vreči.

TA 4. SHTOM.

Juda.

Tisti Judi, kateri so iz rodu Juda bili, so Jezusa Kristusa izdali, da je bil ujet in zvezan. Zavoljo tega greha bo vsako leto 30 oseb izmed njih pomorjenih. Eden drugega bodo izdali in umorili. Za kazen so eden drugemu v svojem rodu tako nezvesti.

TA 5. STAM.

Zabulon.

Judi iz rodu Zabulon so za Kristusovo suknjo pod križem kockali (»burflali«). Zavoljo tega greha imajo vsako leto »na 25. den Merciusa« nadlogo, da iz njih slezen kri teče, od jutra do večera morajo kri pljuvati.

TA 6. SHTOM.

Isachar.

Judje iz rodu Isachar so Jezusa Kristusa k stebru privezali in grozovito bičali, na njegovem telesu so veliko 100 ran naredili. Zavoljo te pregrehe ima tisti rod vsako leto »25. den merciusa« veliko sto ran in »šremsov« na svojih telesih, tako da kri ven teče od jutra do večera.

TA 7. SHTOM.

Dan.

Judi iz rodu Dan so na ves glas vpili: »Kristusova kri pridi čez nas in čez naše otroke.« Za kazen čutijo vsak mesec na svojih telesih posebne nadloge. Nekateri imajo strašne bolečine, da jim rane pokajo, ki strašno smrdijo in ne morejo drugače zaceliti kakor da se s krščansko krvjo čez in čez namažejo.

TA 8. SHTOM.

Gad.

Judi iz rodu Gad so Kristusu trnasto krono iz tistega trna splekli, ki ima 50 trnov na eni šibi. Krono so z železnimi rokavicami delali, da se niso zbodli in so jo Kristusu z velikim smehom na glavo postavili, z vso močjo gori tolkli, da so trnji skozi črepinjo do možgan šli. Ti Judje imajo zaradi te pregrehe kazni, da ima vsako leto »5. den merciusa« vsakter 50 tvorov na svoji glavi, da od velike bolečine kri potijo in jim teče na zemljo od jutra do večera.

TA 9. SHTOM.

Esser.

Tisti Juidi, kateri so iz rodu Eser bili, so Kristusu najhujši »šlepernce dajali« in njegovo truplo vse razklali; zaradi te pregrehe je prava (noga?) eno ped krači kakor leva.

TA 10. SHTOM.

Nephtali.

Tisti Judi, ki so bili iz rodu Nephtali, so svoje otroke v svinjski hlev zaprli, da so mogli z drugimi Judi iti, ko so Kristusa od Anas k »višimu farju« Kajfažu peljali. Ko so ga mimo hiše peljali, so njih

otroci v hlevih plakali in oni so Kristusa skušali: »Povej nam, Kriste, kdo je v hlevih zaprt?« Kristus je pa rekel: »To so vaši otroci.« Nato so pa dejali drugi Judje: »Ni res, so le svinje notri zaprte.« Nato je rekel Kristus: »Če so svinje, pa bodite svinje.« Nato so res svinje postali in cvilili kakor svinje in okoli hodili kakor svinje po 4 nogah, zato ima tisti rod za njih pregreho kazni, da imajo svinjske zobe in ušesa in smrdijo kakor svinje.

TA 11. SHTOM.

Joseph.

Tisti Judi, ki so iz rodu Joseph bili, so žreblje kovali, s katerimi bi imel Kristus pribiti biti. Med tem rodом je bila žena, kateri je bilo ime Beatrix. Ta je Judom svetovala, naj napravijo žreblje brez špic, da bo Kristus večji bolečine čutil. Za kazni imajo Judi iz rodu Joseph žene, ki imajo vsako noč polno »osteživih« črvov, ko dopolnijo 30 let.

TA 12. SHTOM.

Benjamin.

Judi iz rodu Benjamin so Kristusa z žolčem in jesihom na križu napajali, so gobo z žolčem in jesihom napojili in na trst nateknili in k ustom »podali«, da bi pil. Zaradi tega ne morejo »na viš« pogledati, sramujejo se govoriti, ker jim majhni črviči iz ust lezejo.

* * *

Pri bičanju je Kristus 5 tisoč udarcev prejel, 5475 ran je njegovo telo zadobilo. Tako je bilo raztrgano in razklano, da se je ajdu v srce zasmilil, da je ta rekel: Ecce homo.

Judje še niso imeli zadosti in so vpili: »Crocifige, Crozifige, to je križaj ga, križaj ga.« Z grehi tudi ljudje Gospoda dostikrat križajo. Citirano je nato E. S 33. 1. v. Johannes 5, 11. v., Es. 5, 1. v., Dan. 5, 29. v. Ljudem, ki požrtno jedo in pijo, se bo godilo, če se ne spokorijo, kakor Herodežu, ki je bil od črvov sneden. Nepravični »rihtar« Pilatus je Kristusa k smrti obsodil, čeravno je vedel, da so ga Judje izdali. Nato je ta človek sam sebe vpehnil, mrtvega so vrgli v šterno, notri pa je hudič tak strah delal, da noben človek ni mogel mimo te šterne iti tako dolgo, da so truplo iz šterne zvezli in v globočino morja vrgli, toda speť ni truplo »od ta špensta« (Gespenst) pokoja imelo. Vsako barko, ki se je tod mimo vozila, je hudič potopil in morali so truplo speť venkaj vzeti in so tisto mrtvo truplo v švajcarsko deželo poslali in »v Lucifarjovo izaro« vrgli, katero je v neki visoki gori. Tam notri je še dandanašnji. Hudič ima svoje veselje. Ob

gotovih časih tako strašno rjove in vdelje, tam notri ima vsak teden svoje »marakelne« in čudna dela in jih bo do sodnega dne imel. »Tukai se jema en vsaki verni kristjan per tam strašnam exempelni spomeniti ta djanja te hudobije blisik se varouati, kir jemamo Exempel na tam peklenskam Pilatuži, kateri je ano hudo smert vzev, de še ta semla noi ta voda nja trupuo ni terpeva.«

* * *

III. del je naslovljen: »Spomien tah Kristjanou kateri bojo brali od tega ebek Shuestarja«. Stvarnik je iz lastne volje poslal svojega Sina na svet, ki se je človeškemu rodu razodel. Nepokorne angele je kaznoval. A tudi človeški rod je bil Bogu nepokoren, prišla je nadenj vsa nesreča in grenka smrt. Bog pa je bil z njim že tedaj dober in ga je otel pogubljenja, ljudje so svoje napake spoznali, Bog se jih je milostno usmilil, strl je kači glavo, božji sin je prišel na svet. Satan ga je skušal, ljudje so ga zasramovali in ga imeli za grešnika, ker je s colnarji jedel in pil. Pripravili so ga tako daleč, da je bil čisto potrft in kakor največji levi so okoli njega rjuli (psalm 21.). Obsodili so ga na smrt na križu. Izmed Judov je bil ravno tako kakor drugi hudoben tudi fisti šuster Ahac Ferus in se je najhudobniši in najgrozovitniši proti Jezusu obnašal, bil je njegov najhujši sovražnik in je divjal kakor lev. Ko pa je Kristus ž njim govoril, je postal iz Savla Paulus, iz napihjenega ponižen in stanoviten spoznavavec Jezusa Kristusa. Ni se čuditi, da Ahasver ni prej spoznal Kristusa, ko so vsi Judje vpili »Vstran z njim«, nazadnje pa je zaslišal kakor prerok Izaija v II. postavi. S kraljem »Dafidam« pravi: »Oh gospued izulici mena iz jame tah nadluei (nadlog) noi postau i mena na skauo, čier bom jez stanouitno jeti zamogou, de bom zamogou tabe houaliti, kier boš mene pomagou.«

Čeravno je črevljar Ahac Ferus vse to pred veliko sto leti pravil in pri kristjanih »ni zamogel spoznan biti«, vendar še ves čas o tem v naših »opounačnah dežielah« tega dela sveta isto govori. Kristus je hotel skritega, a vendar očitnega spoznavalca prave vere imeti ob času svojega grenkega trpljenja. Čeravno ga je Bog razsvetlil, je vendar prej »brez cuibna« pred Pilatužem z vsem ljudstvom vred vpil: »Nja kri pridi čriz nas ino čriz naše otroče.« Math. 27. Tistim Judom, ki niso o velikonočnem času v Jeruzalem prišli, kateri so prebivali v drugih mestih in deželah, ki morebiti niso vedeli, kaj se je v Jeruzalemu ob tem prazniku godilo, tistim je Ahac Ferus grozovitno dejanje nečednih »purštov« judovske sinagoge dopovedal, je dejal, »če mi zunaj pokore ostanemo, pojdemo vsi vkup v pogubljenje.« Na svojem dolgem popotovanju po svetu je Ahasver Kristusa

očitno pred vsemi ljudmi spoznal, ni mislil kakor poprej njega zatajiti, kakor se s teh bukelc zastopi, Bog čudovito vodi ljudi, »en liep exempel« zato imamo na Egiptovskem Jožefu, na ovčjih pastircih, na stari Sari, na neplodni Elizabeti, na apostelju Pavlu in na drugih. Vsi ti so bili na tem svetu od Boga »vižani«, tako se je godilo tudi z Ahasverom, ki je poprej Kristusa preklinjal, zaničeval in preganjal. Ko pa je Kristus nanj pogledal kakor na sv. Petra, se je skesal in ga spoznal skozi več sto let, v čudnih deželah ga je častil in hvalil in svojo napako vsem ljudem razodel in to za pokoro imel, kakor se dosedaj bere. On vse razume in zna vsak jezik govoriti kakor »te folk uprafinciji«. Ker je v Novem testamentu posebna milost Sv. Duha, je »brumni in sv. mož Ahac Ferus« vse lahko storil, ker je v Boga zaupal in se je v tolikih 100 letih vseh jezikov lahko naučil. »Žalostni mož« Ahasver bo še dolga leta okoli hodil kakor je poštovalo več romarjev, Abraham, Izak, Jakob in izraelski otroci, kakor tudi Gospod sam in ljubi apostoli in veliko drugih svetih, da so blagoslov prinašali kakor se bere »iz gistorije« starega in novega testamenta. Ahasver je ravno v teh letih (1774) zaporedoma od enega kraja do drugega poštoval in je še dandanašnji na potu. To se zdi človeku »ževčno« in težko, toda božje sodbe in reči so skrite, pravi sv. Avguštin. Ahasver je moral »skuez use šprahe«, da bi se vsem ljudem dopovedalo in da bi se k pokori obrnili. Ker nekatera trda srca čisti uk svetih evangelijev ni spreobrnil, mora Ahasver še dandanašnji in do sodnega dne po svetu hoditi, ker mu je Kristus za kazen naložil, da bo en pastir in en ovčji hlev spreobrnjenih Judov in ajdov postal. (Johannes na 10. postavi.) Toda nekateri porečo, saj sam Kristus pravi pri sv. Matevžu na 11. postavi: »Jaz sem iz srca ponižen in krotek,« in ker je Kristus vsakemu dobro storil, ni verjetno, da bi bil Ahasveru zavolj ene nepremišljene besede to težko kazen naložil. Takrat je imel skrb, da nas odreši in so vsi naši grehi na njem ležali.

Tisti, ki zvesto Sv. pismo berejo, se lahko spominjajo, kako pridno je Kristus ljudstvo učil, vsakemu dobro storil, »Farizejarje« in druge svaril, kakor pri sv. Matevžu na 23. postavi beremo.

Koj pri Lukežu na 13. postavi, ko je tako grozovito tepen in klan bil, ni nobenega preklinjal ali zmerjal, kakor spričuje Izaija na 53. in prvi list sv. Petra na 1. postavi 2. 4., da ni ust odprl in je vse potrpežljivo prenesel pred »Hanasam« in Kajfežem in pri Herodežu in tudi pri Pilatužu. Ko so pa jeruzalemske žene njega obžalovale, jim je rekel, kakor Lukas pove na 23. postavi: »Oh vi ščere jeruzalemske, kna jokejta se čriez me, ampak čriez sebe ino čriz vaše otroče. Zakaj bote uidale, bo te rajt prišou, de poračete: zveličane so te persi, katere niso doile noi e telese, katere niso rodile.« Tedaj poreča h goram: »Padite čriz nas,« noi k hribom: »Pokrite nas.« —

Ko je Kristus na križu visel, je rekel: »Oča odpusti njim, oni ne vijo, kaj na mena dopernašajo,« to je govoril za tiste, ki se spokorijo. Za tiste pa, ki so ga ob času njegovega trpljenja zasramovali kakor Farizeji »inu u šriftah večeni,« kakor sv. Markus na 50. postavi pove: celo nespokorni trumi Judov, kateri v nepokori ostanejo, zavolj njih se je zemlja stresla, skale so se razpoknile, sprednje zagrinjalo v templju se je na dvoje raztrgalo, jame mrtvih so se odpirale in je temota postala čez vesoljen svet in je veliko svetih, ki so spali, vstalo in so se veliko ljudem prikazovali.

III.

Pripovedka o Večnem židu Ahasveru je daleč naokoli razširjena. Kje in kdaj pa je nastala, še ni povsem jasno. Da je izšla iz orientu, dokazuje poročilo v »Historia (anglicana) major«, kjer pripoveduje Anglež Matevž Parisiensis (1228), ki je živel v Parizu, da je spoznal nadškof, ki je prišel iz Armenije na Angleško, nekega Jožefa, o katerem so baje že tedaj vedeli, da je ob Kristusovem križanju živel in s Kristusom govoril. Jožef se je prej imenoval Carthaphilus. Ko so peljali Kristusa k sodišču, ga je udaril s pestjo in rekel: »Idi hitreje, Jezus, idi, zakaj se obočavljaš?« Jezus ga je resno pogledal in rekel: »Jaz grem, toda ti moraš čakati, da se vrnem.« Carthaphila je nato Ananias krstil in dobil je ime Josephus. Od tega časa blodi po svetu in prebiva sedaj v Armeniji. Vsakih sto let zboli, a po bolezni postane zopet 30 leten mladenič. V svojem 30. letu je namreč Zveličarju to sramoto napravil. — Ta Josephus je prišel torej iz orientu. Pripovedka je morala biti takrat v orientu med vzhodnimi kristjani že precej razvita.

Njen postanek pa sega preko 12. stoletja nazaj, ker imajo tudi Arabci sličen mit, ki ga stavijo v 16. leto hedžre (7. stoletje).⁴

Na zapad je prodrla pripovedka zelo pozno, ob koncu 16. in v začetku 17. stoletja. Ko pa se je pojavila, se je zelo hitro razširila in razvila. Najstarejše nemško poročilo o Večnem židu je datirano v Šlesvigu z dne 9. junija 1564, v njem pa se omenja tudi že leto 1575 in v dodatku omenja, da so »tega moža ali juda« tudi 1599 v decembru baje v Danzigu videli.⁵

Prvi nemški tisk, na štirih kvartnih straneh, je iz leta 1602. Prirejevalec prvega tiska, ki se imenuje Ch r i s o s t o m u s D u d u l a e u s W e s t p h a l u s, je predručal date, 1542 v 1547, 1564 v 1602 in tudi nekatere stvari v tekstu. Iz štirih kvartnih listov je nastalo sčasoma 32 oktavnih listov, iz »poročila« je vzrastla ljudska knjiga o Ahasveru.

⁴ Podatki iz »Wetzer u. Weltes Kirchenlexikon«, II. Aufl., 6. Bd., str. 1930 sl.

⁵ Goedecke, Grundriß der deutschen Dichtung, II. Aufl., str. 569 sl.

Sličen razvitek nam nudita naša »Duhouna branua«,⁶ pa tudi Kolomonov žegen je nastal na podoben način. Da so podobne stvari, bodisi praznovrne ali apokrifne, kaj radi tiskali na posamezne 4° ali 2° liste, zato priča tudi »Delava«⁷ in slični listi, ki sem jih na Koroškem videl.

L. 1602 je izšla na Nemškem prvič historija o večnem židu: »Kurze Beschreibung und Erzählung von einem Juden mit Namen Ahasverus.«

Če primerjamo vsebino te knjižice z Drabosnjakovim prevodom, vidimo, da je I. del Drabosnjakovega Ahasvera prevod nemške ljudske knjige o večnem židu.

Letu 1602 je v dodatku še omenjeno l. 1575, ko so srečali žida v Madridu. (Prim. odstavek pri Drabosnjaku!) Ni pa omenjeno v knjižici iz l. 1602, da je prišel 1599 v Avstrijo, na Poljsko in Moskovo, seveda tudi ne, da je hodil l. 1643 po Lübecku, »Liflonti« in po Krakovem. Že iz tega sledi, da je Drabosnjakov Ahasver preveden iz knjižice, ki je bila tiskana po l. 1643, III. del pa celo po l. 1744.⁸

Že knjižica iz l. 1602 poroča, da je Paulus von Eitzen, doktor Sv. pisma in lutrovski škof v Schleswigu, l. 1542 iz Wittenberga, kjer je študiral; svoje stariše v Hamburgu obiskal in tam neko nedeljo v cerkvi pod prižnico videl Ahasvera, takšnega, kakršnega tudi naš prevod opisuje. Drabosnjak ni prestavil »von Eitzen«, in seveda tudi nima lutrovskega škofa, ker je to namenoma izpustil. Že knjižica iz l. 1602 ima Gospodove besede: »Ich will hier stehen und ruhen, du aber sollst gehen,« kar Drabosnjak prevaja: »Jaz očem tukaj ostati noj počivati, pa ti jemaš hoditi« in pristavlja: »ciu svit venka do sodnega dnu.« Pisec iz l. 1602 se je podpisal: »Chrisostomus Dudulaeus Westphalus,« kakor navaja tudi Drabosnjak, ki datira I. del z dne 11. marca 1634, medtem ko pravi že v poročilu, da je bil 1643 v Lübecku in Moskvi. Primerjajmo številke!

	Najstarejše poročilo	Chrisostomus Dudulaeus Westphalus	Drabosnjak
Dr. Paulus v Hamburgu	1542	1547	1547
Ahasver v Madridu (v Španiji)	(dodatek) 1575	1575	1575
Ahasver v Avstriji	(dodatek) 1599	1599	1599
Datum izdanja	Šlesvig, 9. jun. 1564	1602	11. marca 1634
Ahasver v Lübecku in v Moskvi	—	—	1643
Ahasver še hodi po svetu	—	—	(III. del) 1744

⁶ Fr. Ramovš, Zanimiv koroško-slov. rokopis, ČJKZ, II. l. (1920), str. 288.

⁷ Glej ČZN III. Donesek k zgodovini praznovanja med koroškimi Slovenci.

⁸ Nimam nobenega starega nemškega tiska, da bi primerjal prevod. Imel sem ga v Celovcu, a sem ga moral vrniti dunajski knjižnici (l. 1918); primerjam po vsebini, ki je navedena v Wetzer-Weltes Kirchenlexikon, 6. Bd., str. 1923 sl.

Kaj še sledi iz tega? Da sta II. in III. del pripovedke nastala veliko pozneje in da v nemških poročilih in ljudskih knjigah o Ahasveru, kolikor so meni znane, sploh nista bila. Ne navaja jih najstarejše poročilo, ne ljudska knjiga in ne Goedecke. S tem pa še ni rečeno, da jih ni bilo. Drabosnjak je pač prevajal iz knjižice, ki je pozneje dobila tisto obliko, kakršno nam nudi slovenski prevod. Saj je bilo med nemškim narodom veliko izdaj ljudske knjige o Ahasveru, večnem popotniku. Tudi ni dognano, da so bile najstarejše knjižice tiskane v »Leydenu in Bauzenu«. Görres⁹ pravi: Die Volksbücher wurden in Köln und vorzüglich in Nürnberg zu Tausenden nach allen Richtungen hin vertrieben. In Frankreich war Troyes der allgemeine Stappelplatz, von wo aus sie, in gleicher Menge, nur in der Form sorgfältiger und korrekter wie bei den Deutschen, sich über die Nation verbreiteten.« Sedaj tudi razumemo, zakaj so bili baje tudi naše praznoverne knjige (Kolomonov žegen) in praznoverni listi-letaki (Delava) v »Celiranie« »vdrukani«.

Splošno je potemtakem vir za I. del Drabosnjakovega Ahasvera dognan. Prevod se naslanja, kolikor sem ga v Celovcu primerjal, popolnoma na nemški original, ki nam celo pojasnjuje nekatere kraje (n. pr. vmismarje etc.), kar sem v oklepajih v vsebini omenil.

Ahasvera piše Drabosnjak skoraj vedno Ahac Ferus, kar je mogoče bilo že v nemškem originalu tako pisano, mogoče pa po lokalnih vplivih, Ahac se kot osebno, a tudi družinsko ime v celovski okolici pogosto nahaja. Müller August¹⁰ navaja: Ahasvēr, rus, Achaschwer'osch — Name mehrerer persischen Könige, Name des ewigen Juden, kar tudi kaže na vzhodni izvor imena in pripovedke. Omeniti bi še bilo, ali je v slovenskih narodnih pripovedkah ohranjen spomin »o večnem šuštarju«.

Narodno pripovedko »od večnega (šuštarja) čevljarja« je zapisal J. Novak v Podbrezjah,¹¹ ki pa je drugačna. Tudi na Koroškem še sedaj živi med narodom.

V Dobrli vasi pripovedujejo o njem sledeče:¹²

Ko je naš Zveličar nesel svoj težki križ na goro Morijo in je bil od zadetih mu ran že čisto zmučen in oslavljen, je hotel pri bajti,

⁹ Die deutschen Volksbücher. Nähere Würdigung der schönen Historien-, Wetter- und Arzneibüchlein, welche theils innerer Wert, theils Zufall Jahrhunderte hindurch bis auf unsere Zeit erhalten hat. Heidelberg bei Mohr und Zimmer 1807. Str. 11 in 12.

¹⁰ Allgemeines Wörterbuch der Aussprache ausländischer Eigennamen, 5. Aufl. Leipzig 1870.

¹¹ Glasnik 1859, 3. zv.

¹² Zapisal I. Krajnc iz Dobrle vasi, ki je kot podporočnik jugoslovanske vojske padel v koroških bojih pri Šmarjeti v Rožu.

ki je stala ob potu, počivati. V tej bajti je živel in šival neki čevljar. Kristus je hotel nasloniti težki križ na bajto. Čevljar pa ne pusti nasloniti križa nanjo, češ, da se mu podere bajta, in ga nažene. V sveti jezi mu pravi Kristus: »Jaz nosim svoj križ sedaj, ti pa ga boš nosil do sodnega dnu.« In od tistega časa nosi večni šuštar svoj težki križ in roma po svetu. Včasih se še prikaže starim ljudem, mladim se ne, ker ti nič več ne verujejo.

V Maloščah pri Beljaku¹³ pripovedujejo o večnem židu, da je že dvakrat šel mimo Beljaka v Rož. Ko bo tretjokrat šel tam mimo, bo pa sodni dan. Tudi sedaj se še prikazuje. Ripejevim dekletom v Dobrli vasi se je nekoč prikazal. Tako majhno človeče je bil, da ni bilo drugega kakor pa duh. Nosil je čevljarski predpasnik, tako majhen možiček je bil, da je komaj sam sebe bil »gvant₆k«. — Da vsebuje pripovedka iz Dobrle vasi glavni moment historije o večnem židu, je jasno. Hišo jeruzalemskega čevljarja je spremenilo ljudstvo v čevljarsko bajto na deželi.

* * *

Ozreti se nam je na II. del naše slovenske ljudske knjige o Ahasveru.

Zgodbe stare zaveze nam pripovedujejo čudovito lepe stvari o Jakobu, njegovih sinovih, posebej še o egiptovskem Jožefu, katerega je slovensko koroško ljudstvo videlo tudi na odru, kajti Drabosnjak je prevedel ali priredil tudi igro o egiptovskem Jožefu. Jakob je imel dve ženi, Lijo in Rahelo, za kateri je služil dolga leta, da si jih je pridobil. Imel je 12 sinov. Ti so bili: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Neftali, Gad, Aser, Izahar, Zabulon, Jožef in Benjamin. Hčerko je imel samo eno, ki se je imenovala Dina. Ko je bila Dina v 17. letu, so jo ugrabili in Simeon in Levi sta pomorila roparje. Jožef je bil Rahelin sin. Brajše so ga prodali v Egipt, ker je očetu izdal njih grehe. Kakšni so bili ti grehi, nam Sv. pismo ne pove. Jožef je dosegel v Egiptu visoko dostojanstvo in je v sedmih suhih letih pomagal tudi očetu in bratom, ki so prišli v Egipt po žito. Simeona je zaprl v ječo, ko je svoje brate poskušal, če je Benjamin res doma. 12 sinov in 70 duš je začenjalo rod izraelski, pravi Sv. pismo. Število 70 je sveto število, kakor tudi 12.¹⁴ Kar pripoveduje Drabosnjak o dvanajsterih judovskih rodovih, nima z Ahasverom direktne zveze, pač pa vsebuje zgodovinsko resnico, da je izraelski rod za svoje grehe,

¹³ Pravil Lovro Mikl, Malošče.

¹⁴ Fr. Lampe, Zgodbe I. d. str. 133. O stalnih številkah glej: Hübsch Artur, Stajaci brojevi u njemačkoj narodnoj pjesmi od XIII. do XIX. vijeka. U Zagrebu 1906. Poročilo o tej knjigi: ČZN IV. (1907), str. 185, 186.

storjene Odrešeniku, še danes razkropljen po vsem svetu, kakor je tudi Večni Jud podoba židovskega ljudstva, ki je zavrlo Gospodovo usmiljenje in mora zato do konca dni bloditi po svetu (Wetzer-Welte 6, 1934). Naslov II. dela pravi: »Tu je en visok štiman arcať v vašči deželi, kateri je od začetka en rojan Jud biu, Oman (zapisal? razodel?). »Onan je židovsko ime, Judova sinova sta bila Her in Onan. Ali je to isto in je Oman potvorjen iz Onan?

Drugi del je apokrifn. Vplivala je nanj slabo prebavljena srednjeveška mistika, pomnožena s praznoverjem¹⁵ in na koncu II. dela srednjeveška literatura o hudiču (Teufelsliteratur).¹⁶

Za Jožefa II. so bile take knjige, celo Cochem, prepovedane, ker je bilo v njih preveč mistike.¹⁷ A ljudstvo je take knjige zvesto hranilo. Tako so se nam v prepisih ohranili deli poznejše Duh. brambe in Kolomona, Antikristi, različni »žegni«, pisma iz nebes itd. To so deloma tudi izrodki pietizma in mysticizma, ki so prišli iz Nemčije med naše ljudstvo.

* * *

Tretji del, »spomien teh kristjanou, kateri bojo brali od tega ebek Šuesterja,« je moraličen pouk, ki ga je lahko spisal tudi duhovnik, ker je vedel, da je prigodba o Ahasveru med ljudstvom splošno znana. Vera o koncu sveta in o prihodu Antikrista je bila v začetku 17. stoletja splošno razširjena. Da se je tudi dalje časa ohranila, za to nam pričajo med nami Antikristi, saj imamo rokopise o njem tudi iz začetka 19. stoletja. Preden je taka literatura prišla k nam, je preteklo dokaj časa. Tudi za francoskih vojsk je močno pretresla duhove. Ker je posebno Koroška videla tudi nebroj potujočih ljudi in občutila grozovitosti francoskih vojsk, je umevno, da je bilo ljudstvo za te stvari posebno dovzetno. Saj je to vplivalo tudi na pesništvo. Kot priča Kristusovega trpljenja in smrti in kot spreobrnjeneč je postal večni žid predigar o pokori, iz Savla — Pavel, stanoviten spoznavalec Kristusa Gospoda.¹⁸

Vir za I. del, in to je osnovni del Ahasvera, je dognan. To je prevod nemške ljudske knjige o Ahasveru, ki je nastala polagoma iz teksta na štirih kvartnih listih iz l. 1602.

Goedecke² II., str. 570, navaja za Faustom celo vrsto izdaj, večinoma slonečih na fisku iz l. 1602. Za naš prevod bi prišla v poštev

¹⁵ Glej: Grafenauer, O duhovni brambi in nje postanku. ČZN IV. I., str. 12. Prim. Duh. brambo, str. 89—94 in konec II. dela o številu udarcev etc.

¹⁶ O literaturi o hudiču glej Goedecke, Grundriß² II. Bd., str. 479 sl. in na drugih mestih.

¹⁷ Fr. Rebol, Matija Naglič. Čas, 1909 (III), str. 72.

¹⁸ Primerjaj Wetzer-Welte 6, str. 1934.

izdaja Nr. XXII pod x: »Gründliche und warhafftige Relation VOn einem Juden... Datum Refel den 11. Martij Anno 1634. oO. n. J. 16 Bl. 4.« Shranjena je v knjižnici v Rostocku.

Ta datum se popolnoma ujema z datumom na koncu I. dela, le kraj pri nas ni naveden. Naš prvi del obsega 20 pisanih strani 4° po 13–15 vrst. Naš prevod pa je imel še poznejši ponatis za predlogo, ker v vseh, vsaj meni znanih, nemških opisanih tiskih, manjkata II. in III. del.

I. del, osnova, je ostal večinoma neizpremenjen tudi v poznejših ponatisih, II. del je plod različnih ljudskih literarnih struj, III. del Ahasver, Savlo-Paulus, pa je iz Antikristove ljudske dobe. To nam priča letnica 1774, a tudi naslov celotne knjige: »P r e r o k o u a n j e«, in ne »prigodba«, »storija« ali kaj podobnega. Zato sklepam, da je že Drabosnjak imel pred seboj celoten tekst, ko je prevajal ali prirejal slovenskega Ahasvera, ki je postal tudi ljubljeneč slovenskega koroškega ljudstva.

Ptuj, dne 15. februarja 1922.

PRVA BESEDA.

Alfonz Gspan.

Preden sem stopil h kropilniku na steni in se pokrižal, sem si ogrnil temno sukno, da sem bil bolj podoben smrtni kot samemu sebi. Pokrižal sem se in stopil na cesto, sredi mesta blodečih, išočih. To je bilo v onem predmestju, kjer je še vel veter, prepojen z vonjem pomladi, kamor še ni zrlo solnce s čistim, zlatim očesom; ah, saj se je tupačam ustavilo nad suho, visoko lipo, ali vselej si je zastrlo oči, z mračno lančico, navadno pa so gorele na oglih luči in iz velikih oken so padale svelle proge na cesto.

Smrti — ne sebi — podoben hodim po žalostnem predmestju mraka, zavrt v temno haljo, da še ni videlo oko čistote, življenja, zagrnjenega z zastorom smrti. —